

Geëmailleerd klokje met maanvissen.

Bordje met paradijsvogel.

Asbakje met maanvissen.

EMAILLE VAN NELLA DAMSMA

SCHILDERIJTJES MET FONKELENDE KLEUREN

Het zal je maar gebeuren: je verzamelt emaille van een gerenommeerd kunstenaar en dan blijkt het opeens door iemand anders te zijn gemaakt! Dit overkwam ons, maar gelukkig niet 'opeens'. We hadden al langer onze twijfels en na enige maanden speuren ontdekte ik de werkelijke maakster van ons emaille. Hoe heeft het zo kunnen lopen? En maakt het voor ons verschil?

TEKST EN FOTO'S: ANNEMIEKE SCHUMM

Romeinse strijdwagens

Als verzamelaars van keramiek uit de jaren '30, met name van Plateelbakkerij Zuid-Holland, kregen wij ook vazen (met decor) van Amp Smit in bezit. Aan hem is een website gewijd door de Stichting Amp Smit, opgericht in 2004. Daarop is tevens een klein stukje te vinden over het emaille dat hij gemaakt had: "schilderijtjes met fonkelende kleuren". Er was een aansprekend voorbeeld toegevoegd, waarop zijn signatuur te zien viel: een A zonder dwarsstreepje met een gestileerde S.

We kochten er wat van op rommelmarkten en op internet en langzaam werd het een vrolijke en kleurige verzameling van wandplaten en gebruiksvoorwerpen. Via de stichting kwamen we in contact met familie van Amp Smit, die wel emaille van hem in huis had, maar van een andere stijl en ongesigneerd. Dat Amp Smit dit andere werk ook gemaakt zou hebben, kon niemand zich herinneren, maar hij was bijzonder productief geweest op alle mogelijke gebieden, dus het zou wel gekund hebben. Ik ben gaan spitten op internet, maar zonder succes. Via de originele stickers op

Uithangbord van het atelier van Lama Holland.

de achterzijde van de wandplaten ben ik uiteindelijk in contact gekomen met een kunsthandel die dit werk verkocht had. Hij had nog een informatiekaartje van de maakster: Nella Damsma. Via de persoonskaarten van haar ouders heb ik haar uiteindelijk gevonden, en wonderbaarlijk genoeg is ze, op 85-jarige leeftijd, nog steeds druk met emailleren!

Een productief kunstenaar
Pieterella Damsma wordt in 1931 gebo-

ren in Haarlem. In het glas-in-lood atelier van haar vader Jan Jacob Damsma ontdekt zij haar creatieve talenten. Ze werkt graag met glas en emaille, maar het liefst wil ze modetekenaar worden. Dat valt helaas af, omdat daar geen droog brood in te verdienen valt. In 1950 gaat ze als decoratrice aan de slag bij de Haarlemse firma De Kern, enige tijd later omgedoopt tot Sagittarius. Het is een kunstemaillebedrijf, waar ze al doende het met emaille beschilderen van gebruiksvoorwerpen onder de knie krijgt. Haar productie ligt hoog en tal van schaaltes, asbakjes, luciferdooshouders van haar hand vinden hun weg naar vooral Amerika. De werk-omstandigheden zijn verre van ideaal en ook nog eens zeer ongezond, maar Nella leert er

Greet van der Wens kennen, die ook na hun beider vertrek bij Sagittarius haar beste vriendin zal blijven. In 1955 begint Nella voor zichzelf. Ze richt het bedrijf 'Lama Holland' op, naar de laatste twee letters van haar voor- en achternaam. De koperen voorwerpen betreft zij van de firma Rullmann in Amsterdam. Haar atelier bevindt zich in het ouderlijk huis aan de Gedempte Voldersgracht in Haarlem en de afwerking van de artikelen vindt plaats in de glas-in-lood-werkplaats

Nella Damsma aan het werk (begin jaren 60).

Lama Holland

van haar vader: 'Atelier Haarlem'. Intussen heeft Nella haar toekomstige man, Piet Bakker, leren kennen. Hij wordt haar steun en toeverlaat in het bedrijf: van het maken van instrumenten en het branden van de beschilderde voorwerpen tot het verkopen ervan in den lande. Na het overlijden van haar vader in 1957 kopen ze een pand in Heemstede, dat verbouwd wordt tot huis en atelier, met een fraai uithangbord.

De zaken gaan goed. Nella emaillereert erop los, voornamelijk seizoenswerk: van oktober tot en met december is het enorm druk vanwege de feestdagen, in het voorjaar is er ook wel wat vraag, de rest van het jaar is het rustig. De belastingdienst komt controleren: ze produceert zó veel, dat men zich afvraagt of ze wel kunstnares is. Kunstenaars betalen slechts 4% btw, terwijl er voor fabrieksarbeid en massaproductie 18% wordt gerekend. Een dag lang kijkt er een controleur mee over de schouder van een zenuwachtige Nella, terwijl ze in rap tempo schaaltes en asbakjes beschildert. Zijn het wel unica? Wordt er handmatig of mechanisch geproduceerd? Aan het eind van de dag wordt ze tot haar opluchting als kunstnares ingeschaald. Tot nu toe heeft ze alleen gebruiksvoor-

Twee pauwen in de eerste stijl: op een goud-oranje ondergrond, zonder gegraveerde contouren.

werpen gemaakt, maar in 1967 begint ze aan een nieuw product: wandplaten. Ze gaat, geholpen door haar man, plaquettes maken, soms zelfs behoorlijk grote. Al experimenterend komen ze erachter hoe die goud-oranje achtergrond te maken. Die kleur hangt af van de duur van het branden, dus van de oxidatie. Al het emaillewerk van Nella wordt overigens

met open vlam gebrand, niets gaat in de oven. De grote platen worden zelfs met twee branders gebrand. Ze worden vervolgens op wengé-hout geplakt, dat ze betrekken van dhr. Ruessen, die een loods heeft op een industrieterrein nabij Den Haag. Hij kan prachtig hout bewerken.

Voor de Mariakerk (Onze Lieve Vrouwe, Sterre der Zee) in Volendam maakt ze begin jaren 70 op verzoek van pastoor Van der Hulst een plaquette voor de lezenaar. In dezelfde periode exposeert Nella met haar wandplaten in Roermond bij Wolterman, bekend om zijn religieus werk en jubileumplaquettes in emaille. Nella heeft haar werk nooit teruggezien, dus ze neemt aan dat het verkocht is. Piet rijdt nog steeds stad en land af om nieuwe kunsthandels te vinden die het werk van zijn vrouw willen kopen. Van Heerlen tot Almelo, van Vlaardingen tot Alkmaar, overal vindt haar werk gretig aftrek. Haar dochters weten nog dat ze mee mochten en met vader door stadjes wandelden op zoek naar kunsthandels. Internet was nog lang niet uitgevonden! In 1976 krijgt Nella een grote opdracht om een wanddecoratie te maken voor de

Schaal met pauw.

Olifanten in colonne

Dreefschool, die herbouwd was na een brand. Deze decoratie voorstellende "Wederopbouw Dreefschool" is later buiten opgehangen op landgoed Groenendaal, maar dit type emaille kon niet tegen veranderende weersomstandigheden en is uiteindelijk vergaan. Vanaf 1982 ontstaat er door de oliecrisis een recessie die drie jaar duurt en in Nederland erger uitpakt dan in de rest van Europa. Er is een hoge inflatie en de huizenmarkt stort in. De werkeloosheid stijgt en het aantal faillissementen neemt met de dag toe. De omzet van Lama Holland daalt en halveert uiteindelijk. "In 1985 houdt het op", zegt Nella Damsma. Ze is dan 54 jaar. Pas in 1996 schrijft ze zich uit bij de Kamer van Koophandel. Tot op de dag van vandaag is ze echter blijven emailleren.

Damsma's werk nader beschouwd

Nella Damsma hanteert twee verschillende stijlen in haar emailleschildering. De eerste: op een goud-oranje wolkige achtergrond brengt zij veelal kunstzinnige afbeeldingen aan van vooral dieren, als pauwen, kraanvogels, zeepaardjes, maanvissen. Maar ook het stadhuis van Sittard of een affiche van Henri de Toulouse-Lautrec. De onderwerpen zijn artistiek uitgevoerd, maar soms ook wel enigszins cliché. Er worden geen contouren aangebracht met een graveernaald. De signatuur ND is bijna altijd zwart, waaraan een stip is toegevoegd. Heel soms is er sprake van een witte of grijze signatuur. Op haar latere werk signeert ze met 'Nellad.'. Bijna alle grote wandplaten zijn in deze stijl vervaardigd. De tweede: op een vaak pastelkleurige of oud-roze achtergrond wordt een afbeelding van een of meerdere dieren aangebracht, waarbij de contouren en hoofdlijnen in dunne lijntjes door gravering zijn aangebracht; het koper eronder is dan als goudkleurig lijntje te zien. De signatuur ND wordt op dezelfde wijze aangebracht. Na het graveren wordt een dikke witte fondantlaag aangebracht, het glazuur. Dit laat de afbeeldingen glanzen en beschermt de lijntjes tegen oxidatie; die blijven mooi goudkleurig. De afbeeldin-

gen zijn meestal karikaturale weergaven van hertjes, (zee)paardjes en allereerste vogels, maar er zitten ook zeer fraaie en bijzondere plaatjes tussen. De Lama-producten en andere gebruiksvoorwerpen, maar ook de kleinere wandplaatjes, zijn allemaal geëmailleerd in deze stijl. Noem het kunstnijverheid of sier-emaille, het is hoe dan ook een lust voor het oog!

Om de vraag uit de inleiding te beantwoorden: Maakt het uit van wie het werk is? Wat ons betreft zeker niet. De zoektocht was een avontuur met een gelukkige afloop: de maakster bleek nog in leven en onze ontmoetingen, haar foto's en verhalen geven onze verzameling een gouden randje! En zij krijgt eindelijk de aandacht die lange tijd naar de verkeerde persoon was uitgegaan... ●

Wandplaat met vlinder in de tweede stijl: de contouren en hoofdlijnen zijn ingegraveerd waardoor het koper eronder zichtbaar wordt.

Schaal met ganzen in vlucht.

POPULAIROWETENSCHAPPELIJK MAANDBLAD WERELD (VAN UITGEVERIJ SUCCES TE DEN HAAG) OVER HET WERK VAN NELLA DAMSMA IN AUGUSTUS 1965:

"“Lama” heet het kunstnijverheidsatelier in Heemstede, waar in een nooit eindigende stroom duizenden siervoorwerpen, vaasjes, asbakken, bonbonschaaltjes, kandelaars en gaat u zo maar door vandaan komen en hun weg beginnen over de halve wereld; emailsiervoorwerpen, die een typisch Nederlands kunstproduct zijn, waar in allerlei landen vraag naar is. Typisch Nederlands, ja. Want in de geschiedenis van de emailleerkunst zijn Keulen en Limoges beroemd, kennen we het Italiaanse, Spaanse en Zevenbergen-Saksische emailwerk, zijn India, Japan en China vooraan komen te staan, maar er zijn slechts weinig kunstenaars, die zich op de vervaardiging van eigentijdse producten hebben toegelegd.

Nederland zelf telt op het terrein van de emailschildering slechts weinig beoefenaars. Duitsland bijvoorbeeld naar ons weten geheel geen. Jaren en jaren oefening, artistiek vermogen en een hand zonder hapering zijn ervoor nodig, die men meestal slechts aantreft in families waar van generatie op generatie plastische kunst is beoefend. Maar het resultaat van deze vermogens is dan ook waardevol en vormt een bron van schoonheid en vreugde.”